

CIHANGİR CAMİ'İ, İSTANBUL

CIHANGİR

TB (37)

TE (30)

TM (3)

CM 991

Çizim Planı

Resim

AKF-SC-D-8

KURBAELİ, YENİKENMİŞ

ölçü | 30.12.1972
1977

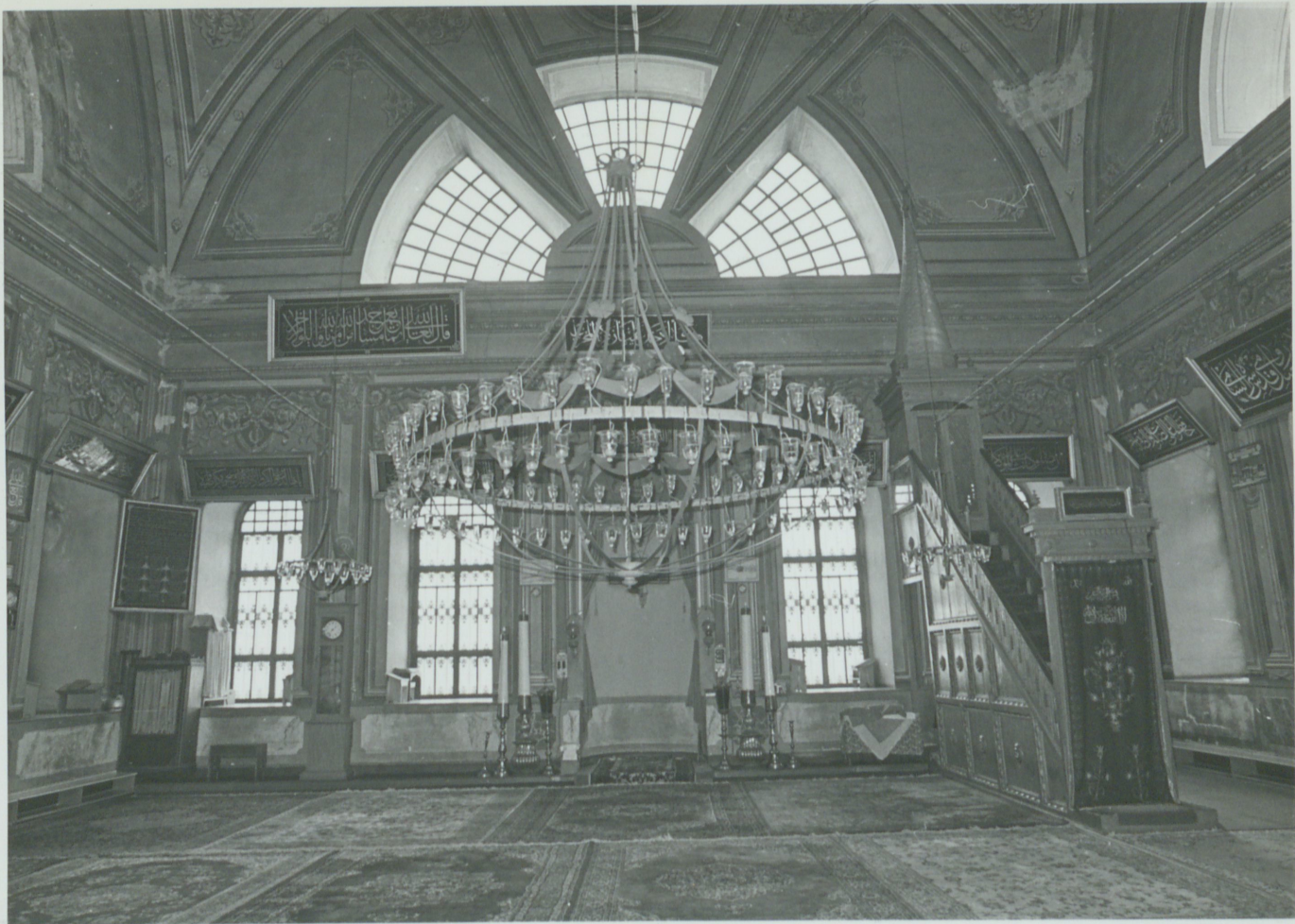

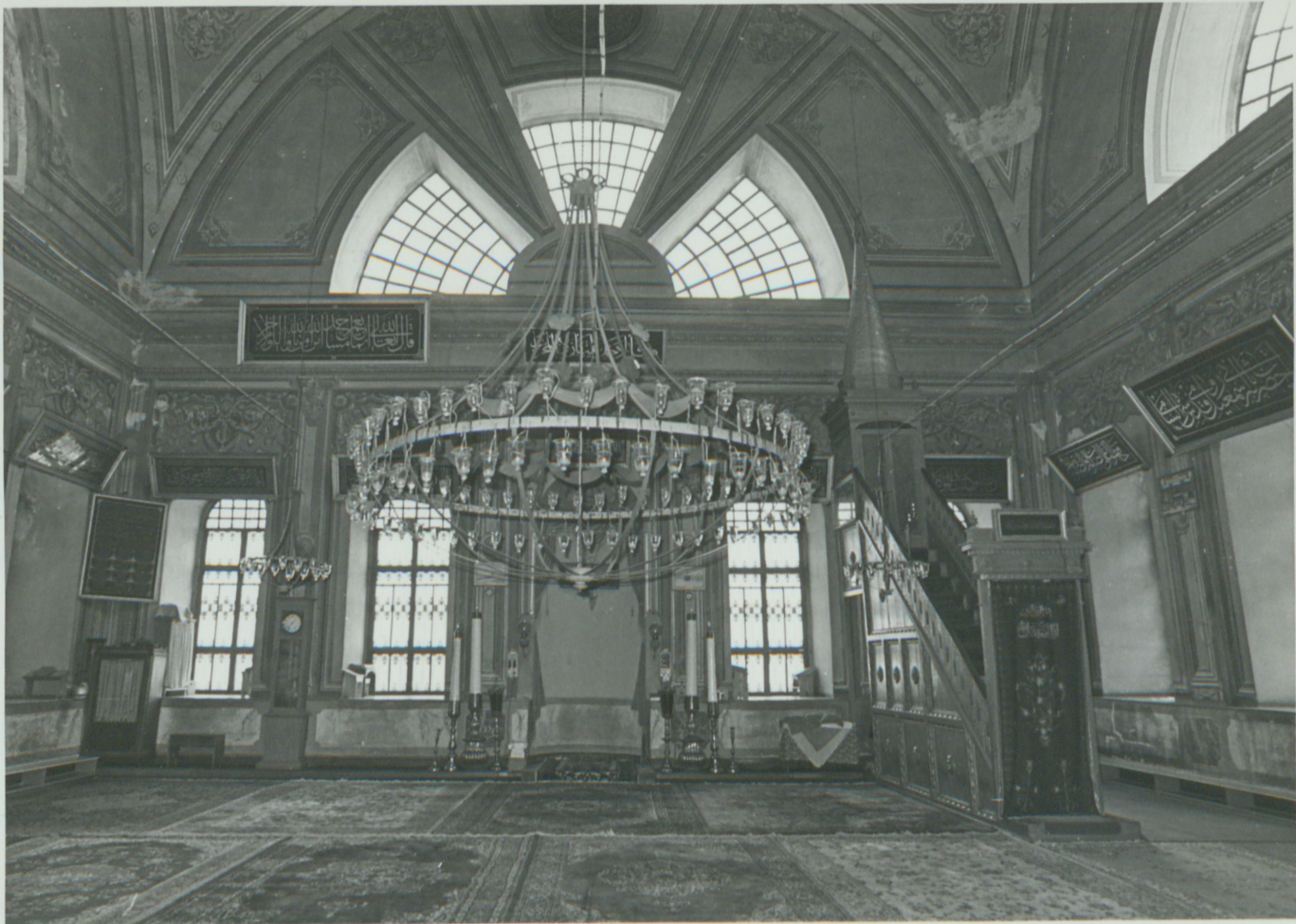

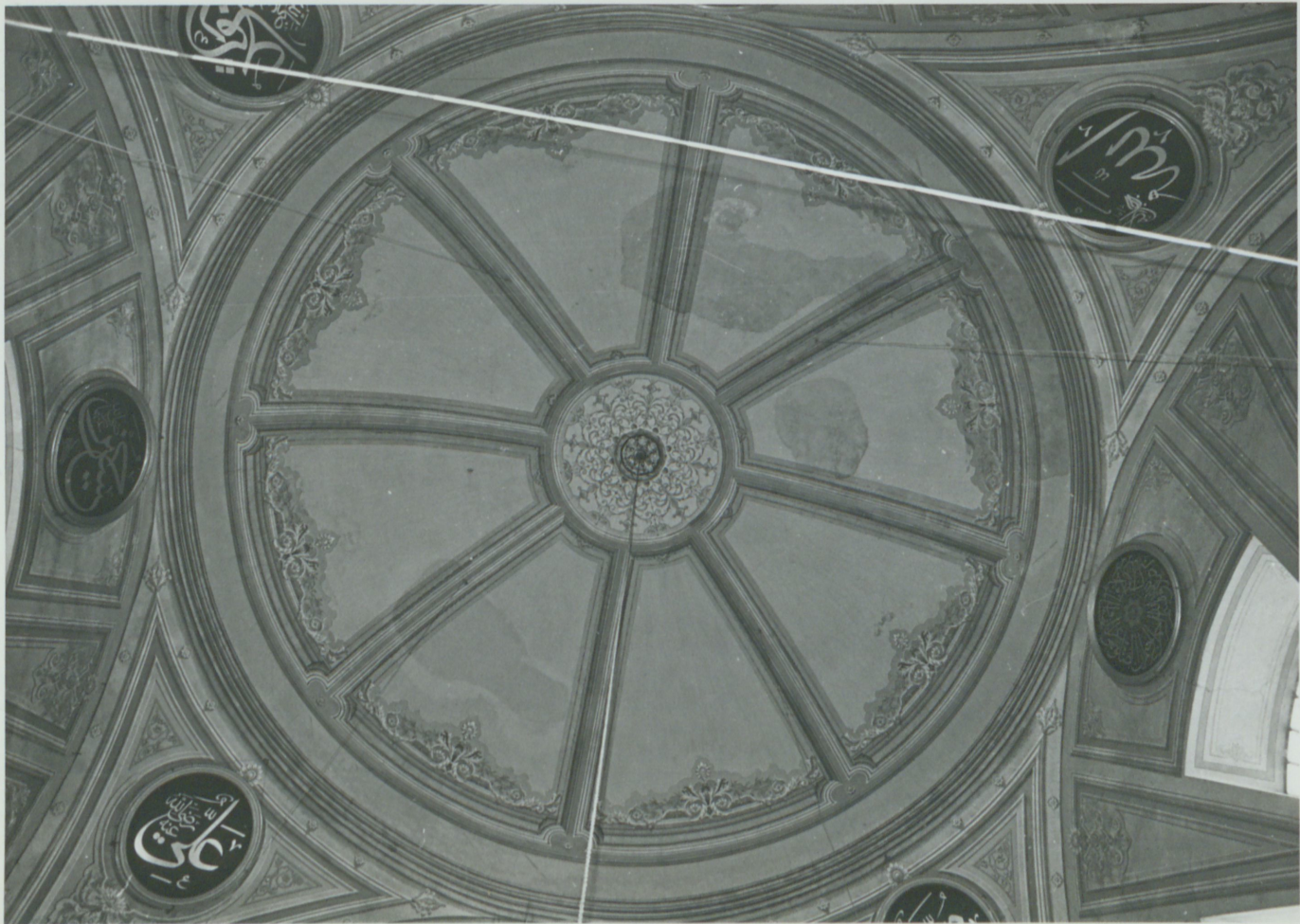

(Sultan Cihangir Camii) Selâtin camii'nden mâ'duddur. İskender-i Rumî'nin (Alexandire) nam deyri'nin yerinde Sultan Süleyman Han bina iderele sevabına ruh-u Cihangire bağışlayeb cihan sevabı almışdır. Bu cami özüğü âsumana ser çekmiş bir gûh-u bü'lendin zirve-i âlesinde bina olunmuş bir cami-i cihannüma-i cihangirdir ki Mehmed ağa camii dibindeki dik sokakdan yüz kadem taş merd-bân ile çıkılır. Bir saatde o da zor ile varılabilir. Bazı kapu önlerinde teneffüs iderele ârangâh vardır. Nice şehbazlar bilâ âram ve teneffüs çilemeğe öğü itmişlerse de muvaffak olamamışlardır. Bir mertebe bir dik yoktur. İste böyle bir gûh-u bâlâ üzerine çar kuse divar üzerinde çarpustâ kusun örtü hü kubbedir. Zira o gûh-u bâlâ üzre ağır bina yapmaktâ mehaldir. Bir minaresi ve tehyesi, imareti vardır. Bâdel asr cümle cemaat ahbâ ve yaransafa cem olub deryada senâverlik iden keştîleri. Buradan temasa iderler. Cidden cihannüma bir camidir. Divarlarında Koca mimar Sinan'ın yed-i tulâse ayân ve beyandır.

Ebulfütüh Süleyman Han-ı Kanunî

İdüb bu mâbedi şahzadesi için inşa

O şahzadenin ismi şerîfine nisbet

Konuldu nâme Cihangir Camii Latta

Cenab-ı şeyh-i mükerremi Hasan Efendi kim

Yegâne pîr-i resadet semir idi hakka

Verüb bu câye şeref bin yirmi sâlinde

Makamen itdi tamam elli dört yıl ihya

Tarik-i feyz eser-i halvetiden irşade

Nice müride verürdi nisab-ı izz-ü âla

Mahal-i zikir-ü ibadet iken bu cây-i lâtif

Gecüb sinin idüb ol zât-i kemel azm-i beka

Zaman zaman dahi beş def'a muhterik oldu

Hüdeya şükür bu kerre yine olundu bina

Bak iste saye-i Abdülhamid Hanide

İmâre eskilerinden de oldu çok âla

İdilsün ol şehzişane bunda hayr dua

Senih şimdi şu altuncu der didim tarih

Becâ yapıldı metin işbu cami-i ra'na

CİHANŞİR CAMİSİ

Katalog no. : I-30

Tezkiret ül-Ebniye no. : Bab. 1 Sual 33 (Tophanede merhum Şehzade Cihanşir Camii)

Resim : 76 B.

yeri : Cihanşir, Özoğul bokağı ile Cihanşir yokuşu arasında,

yapılan : 1553 yılında ^{yirmi iki yaşında iken} Halep'te ölen oğlu Şehzade Cihanşir adına Kanuni Sultan Süleyman.

Yapılış tarihi : 1559/60 (967 H.)

Kitabesi : Son cemaat yeri kapısı üstünde ^{teferinde} Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası
bulunan üç kolon üzerine yedi satırlık kitabesinin 1307 H. (1889)
tarihini ^{hattat} ~~teşeyyor~~ Altında Usküdarlı Mesrişade Ali Rıza'nın imzası
bulunan kitabesinin metni şöyledir:

(Konyalı 55).

Plan ve Kitle Kuruluşu

Cihanşir Camisi 13,90 m. çapında keskin kenarlı bir kubbenin örtüğü ana mekân ile bunların önündeki kapalı son cemaat yerinden oluşur. Ana kubbe pandantiflere oturtulmuş, pandantifler dışarda da aygıne gösterilmiş ve binanın dört köşesine ^{dörtgen ve iki kitle} ağır kuleler konulmuştur. Caminin beden duvarlarında ~~tek sıra~~ aygıne yanlarda beser, kule duvarında dört ve arka da, son cemaat yerine açılan dört büyük pencere vardır. Ana kubbe, ^{hemerlerin} taşınan eğine de yelpaze biçiminde üçer büyük pencere açılmıştır. Bu bakımdan caminin içi gayet aydınlıktır. Caminin mahfili dört ince kolona biner. Kapının üstünde hafif bir keavis ile caminin içine doğru taşınan mahfilin merdiveni döşülmüştür.

Son Cemaat Yeri

Caminin son cemaat yeri kapalı yapılmış ve üç gözlü mekânın yan gözleri ^{pandantiflere oturan} 5,50 m. çapında kubbelerle, ^{dar} orta gözü ayra tonozla örtülmüştür. Son cemaat yerinin cephesinde orta da kapı, onun sağında ve solunda ikişer pencere bulunur. Biri pencere de yan duvarlara açılmıştır.

Cihanşir Camisi (2)

Minareler

Cihanşir Camisi iki minareli olarak düşünülmüş^{ve} her iki minarenin künesleri inşa edilmiştir. Ancak, sadece batıdaki künesinin üstüne minare yapılmış, öteki gödesinin küçük bir parçası inşa edilip bırakılmıştır. Gövde ve petek bölümleri yuvarlak kesitli olan yüksek minarenin tabanı yalıtılır. Bunun yerine bir bilezik konulmuş, şefe konsolu da tabanında dilimli bir friz bulunan boğumlu bir bilezik biçiminde yapılmıştır. Taş kesilerek küçük bir kubbe ile onun tepesindeki boğumlu alandan ibarettir.

Malzeme

Caminin beden duvarları beyaz taştan yapılmış, üst örtü kumpunda kaplanmıştır.

Kapılar

Caminin son cemaat yeri ve şefe kapısı düz ağızlı, profil sөөetlidir. Minarelerin kapıları dışta olup bunların üstlerinde dilimli kemerler vardır.

Pencereler

Pencereler de profil sөөetli yapılmış, taşlarına yuvarlak kemerler konulmuştur.

Mihrab

Cihanşir Camisinin mihrab nişi yüksek ve nişin tepesi yarım kubbe lidir. Mihrab nişini çeviren bordür epli ve Ampir stilindedir.

Minber

Caminin ^{ahşap} minberi de Ampir stilinde yapılmıştır.

Süsleme

Caminin ana mekân ve son cemaat yeri ^{min} duvarları ile kubbe içlerinde bey ve kahverenginin hakim olduğu yağlı boya süsler vardır. Dışarda da beden duvarları üzerine süslü sillemler, gömme halonlar ve kabartma süsler yapılmıştır. Gerek iç gerekse dış süsler Ampir çağ karakterindedir.

Onarımlar

Caminin kapı kitabesinde belirtildiği gibi, Cihanşir Camisi çeşitli yangınlarda yanmış ve altı defa onarılmış veya yenilenmiş bir yapıdır. Evliya Çelebi bu camiyi şöyle anlatıyor:

"Sultan Cihangir Camii Selâtin camilerinden maduddur. İskender-i Rumi'nin Palatksandire nam deyrinin yerinde Sultan Süleyman Han bina ederek sevabını ruh-u Cihangire bağışlayub cihan sevabına almışdır. Bu cami evc-i âsümâna ser çekmiş bir gûh-u büleddin zirve-i alâhında bina olunmuş bir cami-i cihânü mâ-yê cihangirdir ki Mehmed Ağa Camii dibindeki dik sokaktan yüz kadem taş merdiven ile çıkılır. Bir saatte, o da zor ile varılabilir. Bazı kapu önlerinde teneffüs edecek ârâm-gâh vardır. İste böyle bir gûh-u bâlâ üzre ağır bina yapmak muhaldir. Bir minaresi ve tek kesi, inareti vardır. Cidden cihânü mâ bir camidir. Duvarlarında Koca Mimar Sinan'ın yed-i tülâse ayân ve beyânder" ^①.

¶ Eşya Çelebi zamanında bina yapısı caminin ayakta durduğuna böylece öğrenmiş oluyoruz. Bu caminin mimarisi nasıldı? Konyalı, "Çarpuşa denilen ahşap kubbe ile" örtülü, "Ramazan Efendi Camii" ^② gibi sakıflı bir cami olduğunu yazıyor. Bu sonuca Eşya Çelebi'nin şu sözleri işğine varmış olsa gerektir: "İste böyle bir gûh-u bâlâ üzre ağır bina yapmak muhaldir". Ancak, Eşya Çelebi'nin bu cümlesini, burada ^{kubbeli} bir bina yapmak imkân-sızdı şeklinde değil - çünkü daha sonra pekâlâ 13.90 m. çapında kubbeli ve ağır bir bina yapılmıştır - Kanunî'nin diğer oğlu Şehzade Mehmed için inşa ettirdiği cami gibi muazzam ^{ve ağırlık} bir bina yapmak için bu yer müsait değildi şeklinde yorumlamak daha doğru olur sanıyoruz. Kanunî'nin inşa ettiği Cihangir Camisi kâğıt kubbeli ve bugünkü cami büyük ölçüde bir bina idi ve mevcut cami Sinan tarafından atılan temeller üzerine, onun plan ölçülerini yansıtar biçimde inşa edilmiştir.

¶ ~~Eşya~~ belgelere göre, Cihangir Camisi 1132 H. (1719/1720) yılında çıkan yangında zarar görmüş ve yeniden inşa edilmiştir ^③. 1823 (1238 H.) yılında Firuz Ağa Camisi

1. Seyahetname, C. I., s. 442.

2. Mimar Koca Sinan'ın Eserleri, s. 54.

3. Çezar, Hadikat ül-Cevami'den naklen anarımın "Sadrâzam Silâhtar Ali Paşa" tarafında yapılmış olduğunu yazıyor. Bu Ali Paşa, Damad İznikli "Şedid" Silâhtar Ali Paşa olmalıdır. 1713-1716 yılları arasında Sadrâzam olan Ali Paşa 1719/1720 yıllarında görev başında değilse de hayatta idi.

CİHANGİR CAMİSİ (4)

cihanında çıkan büyük yangında yanıp mahvolan Cihangir Camisi bir ay sonra ele alınarak yeniden yapıldı⁽⁴⁾. Sultan II. Mahmud zamanında tekrar inşa edilen caminin daha sonra hangi tarihte yapıldığını ne 1889 yılında yapılan yenitemenin çapını bilmiyoruz. Kitâbede sözü edilen "beş yangından" 1132 H. ile 1238 H. yıllarında çıkan camiye zarar verenlerin dışında kalın yangınların tarihleri de belli değildir⁽⁵⁾.

Bugünkü durumu

iyi ve bakımlıdır.

3. Cezar, Hadikat ül-Cemami'den naklettiğimiz oranın "sadrâzam Silâhtar Ali Paşa" tarafından yapıldığına yazıyor. Aynı makale, s. 351. Onsekizinci yüzyılın başında Sadrâzam olan iki Silâhtar Ali Paşa vardır. Birincisi, Silâhtar Damad Çorlu Ali Paşa'dır ki 1706 yılında Sadrâzam olmuş, 1710'da azledilip Midilliye sürülmüş ve bir yıl sonra da idam edilmiştir. İkincisi, Damad İznikli "Şedîd" Silâhtar Ali Paşa'dır. Bu Ali Paşa 1719/1720 yıllarında Sadrâzam değilse de kayatta idi. Dolayısıyla, camiyi yenileyen zat Şedîd Silâhtar Ali Paşa olmalıdır.
4. Aynı makale, s. 369.
5. Konyalı bu tarihleri 1764 (1178 H.) ve 1874 (1291 H.) olarak veriyor da bunları nerede bulunduğunu göstermiyor. Aynı eser, s. 54.

ابو القتوح سليمان فان قانوني
ايدوب بو معبدی شهزاده سى ايون انش
او شاهزاده نك اسم شريفنه نسبت
توندی نامی جهانگیر جامعی هندی
عناصرت شيخ مكرم حسن افندی کم
يگانه پير رسالت صميم ایدی مقفا
ويروب بو بايه شرف بيك يگرمي سالنه
مقام ایدی تمام الله درت پيل اميا
طریق فیض اثر غلوتیدن ارشادی
نجه مریده ويرردی نصابت عز و علا
محل ذکر و عبارت آيکن بد های لطيف
کجوب سنين ايدوب اول ذات المل عزم بقا
زمان زمان رضی شش دفعه محترق اولدی
غذایه شکر بو کوره بنه اولندی بنا
باقی اشته سایه عبدالحمید غنائیده
عماری اسکیلرندن ده اولدی چون اعلا
صلاة ده ذکر حق
ایدسون اول سه ذیشانه بوئنده غیر دعا
منیع شمعی تو التمجید دیدم تاریخ
بجای ایلدی متین اجبر جامع رعنا

۱۳۰۷

kinin ekseriyetini hâli vakti yerinde, hattâ zengin âleler teşkil eder bir semt olmuştur. Cihangirin Limana, Boğaz ağzına, ve karşısındaki Üsküdarâ hârikulâde bir nezâreti vardır, ki Yahya Kemal Beyatlı «Hayâl Şehir» isimli meshur şiirinde bu muhteşem manzarayı tesbit etmiştir (B.: Beyatlı, Yahya Kemal).

Git bu mevsimde gurub vakti Cihangir'den bak!
Bir zaman kendini karşıdaki rü'yâyâ bırak!
Başkadır çünkü bu akşam bütün akşamlardan;
Güneşin vehmi sarı tar yaratır camlardan;
O ilâh isteyip eğilince hayâlhanesine,
Cevirir camları birden perî kâşânesine.
Som ateşden bu saraylarda bütün karşı yaka
Benzer üçbin sene evvelki mutantan şarka,
Mest olup içtiği altın şarabın zevkinden,
Eldâ bir kırmızı kâseyle ufukdan çekilen,
Nice yüzbin senedir sarkın ırık mimârı,
Böyle mâmur eder ettikçe hayâl Üsküdarı.
O ilâhın bütün ilhâmı fakat ânîdir;
Bu ateşden yaratılmış yapılar fânîdir;
Kaybolur hep bir anda kararmakla batı.

Az sürer gerçi fakir Üsküdarın saltanatı,
Esef etmez güneşin şimdi neler yiktığına;
Serviler şehri dalar kendi iç aydınlığına,
Ezeli mağfiretin böyle bir ikliminde
Altının göz boyamaz kalpı kadar hâlisî de.
Hallâmın hikâti her semtîni cennet eden
Karşı sâhilde, karanlıkta kalan her tepeden,
Gece birçok fikarâ evlerinin lâmbaları
En sahîh aynadan aksettiriyor Üsküdarı.

Yahya Kemal'in bu konuşması, Cihangir'in tasviri için kâfidir.

Hikmet Şinasi ÖNÖL

CIHANGİR CADDESİ — Galataman Pürtelâş Hasan Efendi, ve Taksim Cihangir mahalleleri yollarından; Aslan yatağı sokağı, Somuncu sokağı ve Güneşli sokak ile teşkil edilen bir dört yol ağız ile Galatada Pürtelâş Hasan Efendi Mahallesinde Özoglu sokağı arasında uzanır; iki araba rahat geçecek genişlikde, iki kenarı yaya kaldırımlı asfalt yoldur; 2-3 ve çoğu 4-6 katlı apartimanlar arasından geçer; binaların altlarında 1 kolacı ve elbise temizleyici, 1 bakkal, 1 manav, 1 tekel bayii, 1 oto tâmirhânesi vardır. Kapu numaraları 1-47 ve 2-72 dir; bir de çocuk bağçesi vardır. Eminönü - Cihangir otobüsleri bu cadde üzerinden geçer (Mart 1963).

Hakkı GÖKTÜRK

CIHANGİR CAMİİ — Tophânenin arkasındaki sırt üstünde kendi adına nispetle

anılan semtde Kanunî Sultan Süleyman'ın genç yaşında ölen oğlu Cihangir'in rûhunu şâd etmek için yaptırmış olduğu camidir ki, etrafında ve Tophânedede çıkan yangınlarda beş defâ yanmıştır, zamanımızdaki Cihangir Camii, hicrî 1238 de (milâdî 1823) İkinci Sultan Mahmud tarafından temelinden tutularak yapılmış binânın hicrî 1307 de (milâdî 1890) İkinci Sultan Abdülhamid tarafından yenilercesine tâmir ettirilmiş şekildedir.

İlk yapısı Tezkiretül Bünyanda Mimar Sinan'ın eserleri arasında kayıtlıdır; Şehzâde Cihangir'in vefâtı hicrî 960 (milâdî 1553) yılında olduğuna göre, Cihangir Camiinin ilk binâsının 1553-1555 arasında inşâ edilmiş olması gerekir.

Evlîyâ Çelebi XVII. asır ortasındaki durumunu şöylece tasvir ediyor: «Aleksandra nâmında kadim bir mâbedin yerinde yapılmıştır; Sultan Süleyman Han binâsı olup sevâbını oğlu Cihangir'in rûhuna bağışlayıp cihana sevâbı almıştır. Gök yüzüne baş kaldırmış bir yüksek dağın tepesine binâ olunmuş bir cihannümâ câmiidir; Mehmed Ağa Camii dibindeki dik sokdaktan yüz basamak taş merdivenle çıkılır, nice şehbazlar bu merdiveni durup soluk almadan bir hamlede çıkmaya savaşmışlar ise de muvaffak olamamışlardır, bu mertebede dik yokuşdur. Cihangir Camii dört duvar üzerinde kurşun örtülü bir kubbedir, zirâ o yüksek dağ üstünde ağır binâ yapılamaz. Bir minâreli olup yanında tekkesi ve imâreti vardır. İkinci namazından sonra cümle cemaat, ehibbâ ve yârâmı sâfâ toplanup deryâda yüzen gemileri buradan temâşâ ederler, cidden cihannümâ camidir. Duvarlarında Koca Mimar Sinan'ın elinin kudreti âyan ve beyandır.»

Hadikatül-Cevâmî şu malûmatı veriyor: «Şehzâde Cihangir'in rûhi için yapılmış olan bu camiin binâ tarihi hicrî 967 (milâdî 1559-1560) dır. Mahfili hümâyunu ve sibyan mektebi vardır. Hicrî 1074 de (milâdî 1663-1664) doksan yaşını mütecâviz olarak vefât etmiş olan Şeyh Cihangiri Hasan Efendi bu camiin avlusunda bir zâviye yaptırmış idi ki, sonra yanmıştır. Cihangir Camii ilk yapısından beriye üç dört defa yanmıştır; evvelâ 1132 şevvalinde (milâdî 1720 ağustos), ve bir defa da 12 cemaziyelâhir 1238 (milâdî 25 o-

cak 1823) büyük Tophâne yangınında yanmıştır. 1238 yangınından sonra sadriazam Silâhdar Ali Paşa tarafından yeniden ve genişletilerek yaptırıldı. Evvelki binası dört köşe sivri ahşab kubbe olup üzeri kurşun örtülü idi (Hadikanın târif ettiği bu binâ da Mimar Sinan eseri olan ilk yapı değildir), ancak iki tarafı kâgir duvar idi, ve yanları dahi olmayup (iki kenârında avlusu yok idi demek istediğini tahmin ediyoruz) yalnız arka tarafında biraz avlusu vardır. Lâkin bu def'aki binası gaayet müzeyyen, ve ahşab müdevver kubbe, dört tarafı mikdârı kifâyeye meydan olup ve parmaklıklar da yapıлып yeni bir de minâre binâ olundu».

Vâsîf Divânında Cihangir Camiinin bu yapısı için şu tarih manzûmesi vardır:

Muhterik olup Cihangir Camii İhrakda
Câyi âsârı binâdan kaldı hâli bir mekân
Sadri ülyâsı Ali Paşaya İerman eyleyüb
Tarzi nevlâ hüsnî diğer buldu mânendî cinân
Sen de yaz Vâsîf cemaat okusun târîhinî
«Camii âlayı kıldı nev binâ Mahmud Han»
Sene 1238 (M. 1823)

Hicrî 1307 de (M. 1890) civârında çıkan bir yangında yine harab olan Cihangir Camii ikinci Suitan Abdülhamid tarafından yenilenerek tâmir ettirildi ve bu tâmirinde kapusunun üzerine şu tarih kitâbesi konuldu:

Ebülfütûh Süleyman Hâm Kanunî
İdüb bu mâbedî şehzâdesi için inşâ
O şehzâdenin ismi şerîfine nisbet
Konuldu nâmı Cihangir Camii hattâ
Cenâbı şeyhi mükerrem Hasan Efendi kim
Yegâne pîr reşâdet semîr idî hakkaa
Virüb bu câye şeref bin yirmi sâlinde
Makaamın İtti tamam ellî dört yıl İhyâ
Târîki feyz eserî halvetîden İrşâdî
Nice mürtide verirdi nisâbı izzîlî âlâ
Mahallî zikrîlî ibâdet İken bu câyi İstif
Geçüb ninî idüb ol zâtî ekmeî azmî bakaa
Zaman zaman dahi beş def'a muhterik oldu
Hüdâya şükür bu kerre yine olundu binâ
Bak İste sâyet Abdülhamid Hânide
İmârî eskilerinden de oldu çok âlâ
Salâti hamsede her zikrî Hak akîbinde
İdilsün ol şehî zîşâne bunda hayır duâ
Şeyh şimdi şu altıncıdır didim târîh
«Becâ yapıldı metin İsbu camii rânâ»
Sene 1307 (M. 1890)

CIHANGİRİ CİNAYETİ — İstanbulda cinsti hırs ve arzûlar yolunda işlenmiş tüyler ürpertici bir cinâyettir; 1962 yılının temmuz ayında, Cihangirde Defterdar Yokuşunda Arşınlar Apartmanında iki kız kardeşinin ya-

nında oturan ve Erzincanda nefer olarak askerliğini yapmakda olan Elyas Noel Şoris adında gaayette iri yarı bir ermeni genci, aynı apartmanın 14 numaralı dairesinde oturan Fransanın sabık İzmir Başkonsolosu ve vak'a sırasında Prag Elçisi Raymond Dumas'ın kızı ve Türkiye azınlığından iş adamı Vivana

Jocelyn Kalomenni
(Resim : S. Bozcalı)

Kalomenni'nin zevcesi Jocelyn (Joslin) Kalomenni'ye göz koymuş, İstanbul'a izni olarak geldiği sırada, 14 temmuz 1962 cumartesi günü, otuz yaşında güzel ve câzib Fransız kadını bir hile ile dâiresinden çıkardıktan sonra yine aynı apartımanda, kiracıları olan Baldini âilesinin yazlıkta bulunup da kapalı duran 11 numaralı dâiresine sokarak, orada evvelâ cerh, sonra ırzına tecâvüzü müteâkib vahşiyâne bir şekilde boğazını bıçak ile kesmek sûretiyle katletmiştir.

Cür'etkâr ve son derecede soğuk kanlı kaatil E. N. Şoris madam Joslin kalomenni'yi mutbakda çalışır ve kocası da içerde kitab okurken pek ustalıklı dışarı almaya muvafak olmuştur.

Bir müddet sonra zevcesini arayan koca onun sessizce kayboluşundan endişeye düşmüş, apartıman içinde aramaya çıktığında, alt katda kan lekeleri görmüş (cinâyeti işlerken elini kesen kaatilin kanı), bunun üzerine zâbitaya müracaat ederek polis eliyle açılan mefruş fakat boş 11 numaralı dâirenin banyosunda, Joslin'in çirliçiplak soyulmuş ve ense kökünden atlas kemiğine kadar açılmış derin bir yara taşıyan cesedi bulunmuştur.

Bidâyette esrârengiz gibi görünen cinâyette, kaatil tarafından pencereden arkadaki hâli bir arsaya atılan kendi kanlı iç donu ile atlet fanilâstı polisin eline geçince esrar perdesi hemen kalkmış, bu iki suç delîli diğer delillerin ele geçirilmesine yardım etmiş, ve